

csunk-é is! A finn-kiállításról azt mondja Thallóczy, hogy nincs okunk szégyenkezni platonikus alapon megkötött finn-atyafiságunk miatt, iparuk fejlett és a miben talán elűtnek tőlünk, az, hogy vagyonosodnak. Tovább jön Nishni-Nowgorod; Kazán, hol azt mondja, sietniök kell nyelvbúvárainknak a mordwin nyelvmélekek kiaknázásával, mert pár évtized alatt beolvasztja az orosz nép-elem atyánkfiaiak nyelvét. Azután Astrachan, a kirgu sivatag, a kaukázusi népek, mely czikk illusztrációi közt szép nagy képe van a wladikawksi katonái műútnak, mely Stawropolból a Kaukazon keresztül visz Tiflisbe; végül jön Krimia, honnét szerzőnk Odessába tér vissza.

Érdekesek a munka mellékletei közt az »Adatok hazánk közgazdasági változásaihoz az úrbériség megszüntetése után« 63 vármegyében abc rendben felsorolva; kitűnik ebből, hogy 1848 óta gazdagodott-e a volt jobbágyság, javult-e a föld megművelés módja, gyarapodott-e a közbirtokos osztály? minő a nagy birtok? Tovább graphikai táblázat tünteti föl egybevetve az orosz és magyar gabona kivitelt 1867–1881 közt, az oroszé rohamosan emelkedve 1881-ben a skála 30-ik fokát érte el, a mienk csak 1868 és 1879-ben érte el a 8-ik fokot. Ezután következik Magyarországnak Oroszországgal való áruforgalmának kimutatása 1881 júliustól 1882 deczemberig; végül az orosz mértékek és súlyok a nemzetközire átszámítva.

A ki élvezni és okulni egyszerre óhajt, ne sajnálja e könyvvel a megismerkedés fáradságát.

Hanusz István.

Az Al-Duna átnézeti térképe Belgrádtól Turn-Szeverinig. Készítette Roediger Lajos gymnasiumi tanár. Mértéke 1:600,000, Magasság $5\frac{1}{2}$ -szeres.

Értékes talaj ábrázolási munkálattal állunk szemben e gonddal tervezett és sikerült dombortérképnél, melyet Roediger Lajos, a pesterei barlang fölmérője, készített az Osztrák-Magyar Monarchia katonai földrajzi intézete által kiadott Középeurópa (1:300,000) térképnék 10. M. szelvénye és saját megfigyelései alapján. A pesterei barlang helyszínrajza a kolosvári Orvos-természettudományi Társulat 1881-ik évi közlönye természettudományi értesítőjében egy könyomatú lapon 3 ábrával és kíséző szövege a 183–186. lapokon jelent meg. Az Al-Duna átnézeti térképét pedig sokszorosítás végett Fehértemplomról Szőke Gyula kecskeméti főreáliskolai tanárnak küldte meg, ki belőle több példányban gipsz-öntvény másolatot csinált. Izléses fakteretével együtt a domborműnek méretei szélesség és hosszúságban 41 és 30 centimétert tesznek ki. Kétféle példány

rendelhető meg belőle Szőke Gyula tanárnál Kecskeméten, az egyik geologiai, a másik tájrajzi színezéssel; egy példány ára 8 frt.

Annyira csinos ábrázolása ez hazánk délkeleti kapujának, hogy szemléleténél akaratlanul eszünkbe jutnak Elisée Reclus-nak a Dunát jellemző s Király Pál fordításában magyarul ekkép hangzó szavai: »A mint a kazáni sötét szorosba benyomul s nesztelenül tova síklik azon kőszálak tövében, melyek egykor útját szegék, úgy tetszik, hogy a viaskodás az elemek közt csak alig-alig hogy elcsöndesedett. A bércz mintha csak most szakadt volna át s a beltenger mintha csak most válnék folyóvá; de omolják be egy hegyfal s a Duna újra a régivé alakul, hogy tengerül hömpölyögjön a mögötte levő síkságon«.

Hogy pedig az ügyesen válogatott színek együttes hatása (az erdőtlén talaj okker sárga, az erdős zöld, folyóvizek kék, a geologiailag színezetteken pedig a különféle uralkodó kőzeteknek általánosan elfogadott színei,) szememet meg ne vesztessék, helyrajzi tekintetből összehasonlítottam K. J. Kipferling: *Partie III-me de la Hante Hongrie; contenant les Comtes de Torontale, de Temesvare et de Krassowe avec la Régimens de Frontières Illyriennes* című térképével, valamint Hátsek A.: *A magyar sz. korona országainak megyei térképei* 47–50 lapjaival, melyek Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyéket ábrázolják; talajrajzi szempontból J. Chavanne: *Höhenschichten-Karte* valamint *Waldkarte von Österreich-Ungarn* című térkép lapjaival, Hátsek Magyarország magassági és vízrajzi viszonyainak térképével (1:1.666,000), valamint Homolka Magyarország hegy-vízrajzi térképével, mely az előbbieknél sikerültebben és markirozottabban adja nemcsak hazánk, de a szomszéd Románia és Szerbia domborzati viszonyait is. Geologiai tekintetben Fr. Toulou *Geologische Karte von Österreich-Ungarn* című lapjával. De legjobb szolgálatot tette az összehasonlító bírálatnál kartongyűjteményem (60 darab 39 lapon) egyik kis lapja, mely bár teljes egészében is csak 10 + 6 5 cm. kiterjedésű és eredetét, címét illetőleg róla egyebet megtudni nem lehet, mint hogy Prixner metszette, mindazáltal a Duna pályáját Lubkovától Ogradináig meglepő hűséggel adja vissza. Mind e térképekkel Roediger munkálata hűségben megegyezik.

Ilyen térkép ábrázolások, ha csak megközelítőleg hívek is, kiválóan alkalmasak arra, hogy valamely terület vízszintes és mérőleges tagozódása felől eleven képet tárjanak a szemlélő elé. A legelső kísérletek pedig ilyenek létrehozása körül természetszerűleg

olyan tájakon szülemlettek, hol a gazdagon tagozott talaj mintegy önkényt kínálkozott a maga kicsinyített mértékű leábrázolására, mint pl. Svajcz, vagy a Magas Tátra vidéke és valóban, a legrégebb ilyenmű emlék is magyarországi. Buchholtz Jakab ugyanis, a nagylomniczi ágostai lelkész fia, 1746-ban több ezer ércdarabból állította össze a Tátra hegység domború térképét; e művet Althann Károly gróf, akkor váci püspök vette meg, mint a Tudományos Gyűjtemény 1839. évi IX. kötete mondja. Úgy következett utána egy svajczi kísérlet, melyet az Alpokról Pfyffer Lajos viaszból 1766—1785 évek folytan készített el. Korunkban, mely különben is szeret mindent ábrázolni nem csoda, ha a talajábrázolások e faja erősen szaporodik csak nem mindenikök ad megközelítőleg is hű képet, mert kivált nagy területek reprodukálásánál a vízszintes és magassági kiterjedés közt való mértéknek aránya nagyon elüt egymástól. Ennek világosabb megértetése céljából Peschel-Leipoldt példát hoz föl. A földnek, úgymond, eddig megmért legmagasabb hegycúcsa, a Gaurisankar, 8840 m., körülbelül tehát $1\frac{1}{5}$ földrajzi mérf., vagyis a Föld átmérőjének $\frac{1}{1430}$ része; $\frac{3}{4}$ méteres átméretű földgömbön pedig, a mekkora már a jelentékenyen nagyok közé sorozható, Gaurisankart $\frac{1}{2}$ milliméter magassággal kellene ábrázolni, mely méret körülbelül csak a nehezebb velinpapír vastagságával egyenlő; az Alpések meg már szembe alig ötlő csekély dudorodást mutatnának ekkora gömbön.

Vannak azonban hű reliefek is, mint pl. Winkleréi Münchenben, melyeknél a vízszintes és merőleges kiterjedés méretei arányosak, de ilyenek csak kis területekről alkothatók. Ha hajsza! pontosságú arányokat keresnénk térképeinken a földrajzi objektumok ábrázolásánál: sem Lauschmann Sándornak különben pompás Magyar birodalmát, mely photo-lithographikus térkép relief után készült, nem használhatnók, sem számtalan más térképét, hol az óceánnak némely kisebb, de fontosabb szigete vagy a folyók szélessége bővebb mértékben részesültek, mint a valónak megfelelő. Mivel Roediger munkálata nem nagy területet ölel föl, megközelítőleg helyes viszonyokat tár szem elé, nem úgy mint az Osztrákmagyar birodalomnak azon magyar nyelvű domború térképe, mely Berlinben 1871-ben Schotte Ernő kiadásában látott napvilágot, de rajta sem mértéket, sem a magasságnak jelzését nem találni, sőt mivel a vékony gipsz-burkolat papirmache-ra van öntve, azon példányon, mely a kecskeméti reáliskola birtokában van, annyira fölpúposodott a Nagy magyar alföld talaja, hogy magasabb a du-

nántúli vidéknél, sőt az erdélyi Mezőségnél is. Roediger domborművi munkájának anyaga jobban számít tartósságra; annak nyílt bevallása pedig, hogy a merőleges tagozódást $5\frac{1}{2}$ szer, vette nagyobb arányban mint a világtájak szerint való kiterjedést, segítségére jön az értelemnek, midőn a szem illúziós tévútra tévedhetne, — miért iskolák használatára mint olyant, mely a tanulónál a domborzati viszonyok áttekintését jelentékenyen megkönnyíti, őszintén ajánljuk.

Hanusz István.

Beérkezett könyvek és térképek:

Deutsche geographische Blätter. Herausgegeben von der Geographischen Gesellschaft in Bremen, durch Dr. M. Lindeman. Band VII. Heft 1. 1884.

Inhalt: Ethnologische Beiträge. Von Dr. Post. — Die Erforschung des Yukon-Gebits. Von F. Schwatka. — Ein Besuch in den portugiesischen Kolonien Südwestafrikas. Von Dr. Dankelman. — Aus Südamerika. Von A. Thouar. — Mitteilung von der russischen Polarstation an der Lena Mündung. — Politische, soziale und wirtschaftliche Zustände in der Negerrepublik Liberia. Nach J. Büttlihofer. — Kleinere Mittheilungen. — Karten und Ansichten.

Vierter Jahresbericht der Geographischen Gesellschaft zu Hannover. 188 $\frac{2}{3}$.

Inhalt: Der Schauplatz und die Entwicklung der deutschen Kolonien in Brasilien. Von Renner. — Bericht über das Geschäftsjahr 188 $\frac{2}{3}$.

Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. VI. Jahrgang. 6. Heft.

Inhalt: Die Vertheilung der Niederschlagsmengen (Regen) in Afrika. Von Dr. Josef Chavanne. (Mit einer Karte) — Die Mokane in Siebenbürgen. Von Prof. Dr. J. H. Schwicker. (Mit 1 Illustration) — Ein Blick auf die Verhältnisse der Länder im gemäßigten südlichen Afrika, abgesehen von deren natürlichen Verhältnissen. Von Professor Dr. G. A. von Klöden (Schluss. Mit 2 Illustrationen) — Einige Beobachtungen an dem Kometen Pons-Brooks. Von J. Holetschek — Wogengang und Brandung. Von A. v. Schweiger-Lerchenfeld. (Mit 2 Illustrationen) — Die Schulen in den französischen Colonien. — Einwohnerzahlen europäischer Gross-Städte Verkehr auf dem Suezcanal 1883. — Kleine Mittheilungen.

Zeitschrift für Schul-Geographie. V. Jahrgang. VI. Heft. 1884.

Inhalt: Zum Geographie-Unterrichte an österreichischen Bürgerschulen. — Zur Stellung der Geographie auf höheren Schulen. — Die geographischen Lehrbücher. Von Dr. F. Müdge in Elberfeld (Fortsetzung.) — Eine Stimme, betreffend die Erklärung geographischer Namen Oesterreich-Ungarns. Von J. J. Egli. — Neue Lehrmittel für den Unterricht in der astronomischen Geographie (Schluss.) Korea. Eine geographische Skizze. — Notizen.

Mittheilungen der geographischen Gesellschaft in Hamburg. 1880 — 1. Heft II.

Inhalt: Die Insel Chios. Von Pauli — Die Kolanuss. Von Hertz. — Kiyoto. Von Müller-Beck. — Ueberblick über die Ergebnisse der Nordpol-Expeditionen unseres Jahrhunderts. Von Sieglerschmidt. — Westafrikanische Scenerien. Von E. Flegel.

Mittheilungen, Dr. A. Petermanns. 30. Band, 1884. III.

Inhalt: Pamir-Reisen im Jahre 1883. — Die Inseln Mindoro und Ma-